

Uniós pénz nélkül további durva megszorítások várhatók

Interjú Csaba Lászlóval

INTERJÚ - LXVI. évfolyam, 30. szám, 2022. július 29. | Kardos Ernő

A gázárakat hétszeresére, az áramét duplájára emeli bizonyos szint felett az Orbán-kormány. Az intézkedés elleni tiltakozásként kezdődő hídfoglalások, az utcai tüntetések és a tiltakozó politikai gyűlések egyértelműen azt mutatják, hogy egy mégoly nagy arányú választói többséget szerzett hatalom sem engedhet meg magának mindent – monda Csaba László közgazdász. A CEU és a Corvinus professzora szerint Orbán Viktor már februárban tudhatta, hogy a rezsicsökkentés és az egyszerűsített vállalkozói adó fenntarthatatlan állami kiadásokkal jár, viszont kényszerű intézkedéseikről még a választás utáni is hallgatott. Csaba László úgy látja, ha a kormány nem állapodik meg időben az unióval, akkor további megszorításokra is számítani lehet.

– Zajos hídfoglalások, útlezárások, országossá bővülő tüntetések durvuló légkörében előkerült a sokkoló is. Egyelőre azonban az elégedetlenek, tíz- vagy százezrek, pláne a tetszhalott ellenzék semmivel sem tudja rákényszeríteni az Orbán-kormányt a választási ígéretek betartására. Jobb lenne, ha sikerülne?

– Nagy tragédia lenne, ha az Orbán-kormány betartaná választási ígéreteit, hisz a Fidesz vezérkara is tudja, hogy a rezsicsökkentés vagy a kisvállalkozók adója fenntarthatatlan állami kiadásokkal jár. Ezzel már a választás előtt is tisztában lehettek – a téma szakértői jóval korábban jelezték ezt –, ennek ellenére folyamatosan azt harsogta a kormányzati propaganda, hogy „megvédik” az embereket a világszerte rezsizáraktól. Amit persze az érintettek el is hittek, nem is csoda, hisz hatalmas médiafölénnyel a Fidesz mindvégig azt sulykolta, hogy itthon minden rendben van; az ország jó úton jár, miközben a világban háború dúl, energiaválság kezdődött, s lám: a „hülye németek” a gázhiány miatt télen fagyoskodhatnak majd. De nekünk Orbán Viktor elhozza a Kánaánt, egyenesen Putyin elnöktől.

– Nagy kérdés viszont, egy kormányzati ciklust végig lehet-e vinni úgy, hogy a hatalomra kerülő kormány nyilvánvalóan becsapta a választókat, tehát hazugsággal nyerte a választást.

– A közjogi helyzet lehetővé teszi, hogy a kormánytöbbség a helyén maradjon, de nem teszi lehetővé, hogy a politika azt csinálja, amit akar. Ezt jelzik az utcán feltűnő csoportosulások. A választási kampányban egyébként a Fidesz minvégig kettős beszédet folytatott, részben dübörgött a már említett sikerpropaganda, de közben a jegybank elnöke, Matolcsy György a fideszes pártlapban – némi szájalmat és derűt kiváltva – rendre elmondta, hogy a magyar kormány osztogató gazdaságpolitikája immár nem folytatható. El is készült a Magyar Nemzeti Bank 144 pontból álló programja, amely körvonalazza a kormányzat számára létfontosságú – uram bocsá’ – megszorításokat, illetve a szerkezeti reformokat. Ezzel a javaslatával Matolcsy – a jelenlegivel szemben – egy teljesen más zsánerű gazdaságpolitikát vázolt fel. Aminek azért van jelentősége, mert az MNB minden függetlensége ellenére része a magyar államigazgatás rendszerének – tehát nem a belső ellenzék ármánykodásáról van szó –, s úgy gondolták, hogy jobb elé menni a dolgoknak, nem kéne megvárni, amíg fejünkre dől a ház. De csendes morgolódnak a jól fizetett kormánypárti szakértők is, még a kormánytag Palkovics László is jelezte, hogy az osztogató tovább már nem folytatható. Az ugyanis nem gazdaságpolitika, ha Sziijártó hetente diadalittasan bejelenti, hogy újabb milliárdokat szerzett Szingapúrból.

– Ugyanakkor Orbán Viktor nemcsak a kampány hevében, de a győztes választás után pár nappal is a rezsicsökkentés fenntarthatóságáról, illetve a KATA fenntartásáról beszélt. Az már nyilvánvaló hazugság volt?

– Ez reflex lehetett, mert a választást ezzel a szöveggel nyerték meg, s ígértek ezenfelül is, talán még örök fiatalságot is. De a győzelem után már nem gondolhatták komolyan, hogy ott folytathatják, ahol előtte abbahagyták.

– A választási ígérek tehát a Fidesz újabb kétharmados győzelmét biztosítani tudták ugyan, de arra alapozva az ország már nem kormányozható?

– Pontosan így van. Ezért is mondtam, hogy elsősorban az ország számára lenne katasztrofális nagy baj, ha a Fidesz beváltaná a választási ígéreteit. Ezt ma már mondják a kormányoldal komolyan vehető elemzői is, akik csendesesen ugyan, de jól hallhatóan morgolódnak a rezsicsökkentés miatt. Az Európai Unió ugyanis már 2019-ben elfogadta az úgynevezett „zöld megállapodást”, amely az éghajlatváltozás és felmelegedés megelőzése érdekében az energia megtakarításáról, illetve annak észszerű felhasználásáról is szól. Idetartozik az épületek energiahatékony felhasználásának javítása is. Ezt a kezdeményezést megszavazta ugyan Orbán Viktor, de nem tartja be. A rezsicsökkentés, vagyis az olcsó energiához jutás ugyanis – a megállapodással ellentétben – a pazarlást segítette, nem pedig a

takarékosságot. A rezsicsökkentésre kifizetett száz- vagy ezermilliárdok ráadásul leginkább a gazdagokat támogatják, nem pedig a szegényeket. Az igazi rezsicsökkentés tehát az lenne, ha a lakóházakat és irodaépületeket szigetelnék, amire egyébként az unió külön összegeket biztosított.

– A rezsicsökkentés éves fenntartása az áprilisi győzelemig évente 1500 milliárdba került, mikor kezdhették tervezni az energiaárak emelését?

– Amennyire rálátok a dolgokra – sajnos egyre kevésbé –, a József Nádor téren legkésőbb februárban már elkezdődhetett az a tervezőmunka, hogy a kilyukadó költségvetést helyreállítandó, miből tudnak majd visszavenni, és akkor az mennyire közelíti meg a pénzügyi realitást.

Tehát nemcsak a jegybankban, de a kormányzaton belül is ment a realitásokkal való szembenézés, miközben a politikusok nyomták a sikerpropagandát. Ennek a kettős beszédnek a pénzügyminisztériumban évtizedes hagyományai vannak. Az apparátus egy részének mindig is az volt a feladata, hogy a valósággal és lehetőségekkel szembesítse a hatalmat, a politikusok feladta pedig az így előkészített program végrehajtása. A döntés persze a legfelsőbb szinten születik meg, most biztosan, hiszen a feladat a „szent tehén levágása”, tehát a rezsicsökkentés részleges felszámolása.

– Akkor ismételten meg kell kérdeznem, a választások után három nappal miért állította Orbán, hogy megmarad a rezsicsökkentés és a KATA, ha már tudta, hogy nem így lesz?

– A miniszterelnök hajlamos hinni, hogy mindent meg lehet valósítani, csak akarni kell, az akarat ereje elég a diadalhoz. Régen ezt voluntarizmusnak hívtuk, legelőször talán Mussolininál tapasztaltak hasonló tüneteket, de később sok teljhatalomra törő politikusnál is. A győzelmi mámor után a valóság visszaszivárgása csak lassan kezdődött el, mindenesetre életképességre vall, ha valaki elmegy a falig, de soha nem megy neki.

– Most azért mintha nekiment volna a falnak, hisz ma már az egész ország lázasan számolja a várható rezszi nagyságát. Az első terv szerint az átlagfogyasztás esetén piaci ár feletti összeget határozott meg a kormány. Igen durva számlák jöttek volna ki. Az elemi felháborodás után Németh Szilárd rezsibiztos a tusnádi szabadegyetemen jelezte, hogy inkább fogyasztási limitet határoznak meg. A limit felett fogyasztók gáz esetében a hétszeresét, a villany esetében pedig dupláját fizetik a korábbi számlának. Mit szól ehhez a fejtelenséghez?

– Első pillanatban azt gondolhatnánk, hogy mindez a kapkodás, az elszabadult pánik jele, de inkább azt hiszem, hogy a kormány kommunikációs technikája. Először belengették, hogy már az átlagfogyasztó is a piaci ár feletti összeget fizeti. Ami elképesztő következményekkel járt volna, már láttam magam

előtt a társadalmi sokkot és felháborodást, és az utcára vonulást az első őszi-téli számlák megérkezése után. A jelenlegi tiltakozás, hídfoglalás is annak a jele, hogy egy mégoly nagy arányú többséget szerzett hatalom sem engedhet meg magának mindent.

– Végül is a kormány meghátrált, s új tervezetet készítettek. Gondolja, hogy a hétszeres gázáremelés nem tud majd indulatokat gerjeszteni?

– Pár nap után valóban alacsonyabb összegű emelésről érkezett hír! „A kormány megint megvéd bennünket”, miközben kiveszi a pénzt a zsebekből! Ez a lényege ennek a kommunikációs fogásnak. Veszélyes játék.

Azt persze tudjuk, hogy a rezsicsökkentett árszint korábban is rendre magasabb volt az érvényben lévő piaci árszintnél. A paksi erőmű, ha igaz, 12 forintért termeli kWh-nként az áramot. Gondolja meg, ha ezt az olcsó áramot drágán számlázzák ki a népnek, akkor óriási profitja keletkezik a Magyar Villamos Műveknek. Ahogy az olajipar is jelentős profitot tarthat meg az ársapka ellenére is, hisz az oroszoktól jobb áron veszi az olajat, mintha a világpiacról szerezne be.

A kormány új, népbarátnak tartott javaslata tehát nem arról szól, hogy az állam pusztán jóságból, a családok megvédése érdekében nem vezeti be a világpiaci árakat. Számításról van itt is szó: a szolgáltatóknak az alacsonyabb árakból is marad hasznuk, mellette az energiatakarékosság – amit eddig ördögtől valónak tartottak – is kikényszeríthető. Nézze meg, már az első jelekre megsokszorozódott a napelemek és a házszigetelő anyagok iránti kereslet. Ezzel a csomaggal tehát elindultak a realitás irányába, megfogalmazódott a takarékoság gondolata. Nagy szó az eddigi pazarlás után, hisz ráadásul az kapta a legnagyobb támogatást, aki a legtöbbet fogyasztotta.

– Közben le lehetne válni az orosz energiáról?

– Nézze, ez az észteknek sikerült! Az egykori Szovjetunió tagállamaként ma már egyáltalán nem használnak orosz energiát. Ezt a tényt azoknak a figyelmébe ajánlom, akik azt mondják, hogy a magyar energiafüggetlenség megteremtése egy évtized, vagy még annál is több. Ami tehát az észteknek sikerült, abban a németek, csehek, szlovákok, lengyelek még mindig függő helyzetben vannak.

– El tudja képzelni, hogy az egész rezsicsökkentést megszünteti a kormány?

– Egyik napról a másikra megszüntetni az egészet nagy hiba lenne. Az átlag magyar fogyasztó ezekben a percekben barátkozik a gondolattal, hogy lehetne kevesebb energiával is élni. Egy évtizede a legmagasabb helyről azt mondják neki, hogy a gázzal és villannyal aztán te ne spórolj. Anno a

rezsicsökkentéssel mi elindultunk lefelé a lejtőn, ahonnan nem olyan egyszerű visszafordulni. Mára ugyanis a magyar társadalom még mindig azt hiszi, hogy van ingyenebéd, pedig a cechet mindig fizeti valaki.

– Az utcára vonuló tüntetőket leginkább a kisvállalkozók adója, a kata szinte azonnali megszüntetése is tüzei. Miközben a kisadózó vállalkozók adója szakértők szerint is problémás, hisz közel félmillió ember nem fizet elég adót, nyugdíjjárulékot. Ugyanakkor a KATA megszüntetése egymillió dühös embert vihet az utcára. Megéri a tűzzel játszani?

– Régen szerzett jogi ismereteim szerint veszélyezteti a jogbiztonságot, ha az állam év közben emeli az adót. A római jogban ezt a szabályozó kockázatának hívják. Ha egy adónemet rosszul lőnek be, akkor a korrekcióval érdemes megvárni az új esztendő. Év közben nem lehet egy adónemet statáriálisan megszüntetni, még akkor sem, ha hibás.

– Ráadásul ez a statáriális döntés a fideszes vállalkozói kört is érzékenyen érinti, tehát lehetnek politikai következményei?

– Nyilván a kormány jól tudja, hogy egy ilyen döntést a választási ciklus elején kell meghozni, később ugyanis már nem lesz rá idő. Nézze meg: a Gyurcsány-kormánynak voltak még jó elképzelései a 2006-os utcai zavargások után, a világgazdasági válság kirobbanása idején, de ereje nem volt a megvalósításra. A kormány ugyan formálisan a helyén volt, megvolt a parlamenti többsége is, mégsem tehetett meg bármit. Ez az Orbán-kormánnyal is előfordulhat.

Egyébként pedig utaltam már rá, hogy a KATA bevezetésekor is egyértelműen látszottak annak negatívumai. Egy előregedő társadalomban persze hogy hiányzik a nyugdíjbevételek az adó. A hibákat lehetett volna másként, tehát adóemeléssel is korrigálni, de megszüntetése komoly károkat okoz. Gondolja el, mi lesz a már elvállalt és elkezdett munkákkal.

Jól tudjuk, hogy a KATA-s vállalkozók körében azoknak a szakmáknak a képviselőit találjuk meg, akiknek jobb bért kéne adni. Köztük kvalifikált kisvállalkozók, orvosok, pedagógusok, művészek, akiket teljes mértékben ellehetetlenít a kormány. Miközben a javaslat ötletadója, maga Parragh László is hajlott arra, hogy inkább emeljék fel az adó összegét 50 ezerről 100 ezer forintra. Ehelyett a vállalkozók negyötödét év közben kiséprűzik ebből a vállalkozói körből. Pedig a kiszámíthatóság a jogállam fontos eleme.

– Száz nappal a kétharmados győzelme után elfogadtatta az új költségvetést Orbán Viktor kormánya. A költségvetés 377 forintos euróval, 5,2 százalék inflációval, 3,7 százalékos növekedéssel számol. A felsoroltak között van olyan szám, amit elhisz?

– Azt gondolom, hogy ebben a bizonytalan helyzetben – infláció, a háború, az energiaproblémák – elég lenne a költségvetést valamikor decemberben elfogadni. Az év vége nemcsak idén, de minden évben alkalmasabb időpont a költségvetés elkészítésére.

– Akkor talán nem kéne a büdzsét 36 esetben módosítani, mint az idén. Miközben persze érvényben van az egészségügyi, az energetikai vagy a háborús vészhelyzet, Orbán Viktor nem törvényekkel, hanem napi rendeletekkel kormányoz. Végül is ma már azt csinál, amit akar?

– Ez igaz, de ha létezik költségvetés, az segíti a kormányzati döntéseket, és a piaci szereplőket is tájékoztatja a kormányzati tervekről. Az említett számok komolytalanok, mert nem következnek a ma ismert gazdasági folyamatokból. Ez pedig gyengíti, mintsem erősítené a kormányzat hitelességét. A magyar gazdaság nemzetközi megítélése egyébként sem jó, s ezt tovább rontja az Európai Unióval való bizonytalan megállapodás. A hosszú távú finanszírozás költségei máris az égbe szaladtak. Ebből az következik, hogy a forint tovább gyengül, de Varga miniszter tízszázalékos árfolyam-erősödést prognosztizál. A piac számára ennek az az üzenete, hogy a döntéshozók nem követik a gazdasági folyamatokat, vagy nem akarnak róluk tudomást venni, esetleg fogalmuk sincs, mi történik a gazdaságban.

Megjegyzem, ugyanez történt 2008-ban is, amikor a piac csodálkozva leste, hogy a magyar pénzügyminiszter reagálásai azt üzenték, hogy nincs tisztában a gazdasági folyamatokkal. Akkoriban kezdtek spekulálni a forint ellen, ami nyílegyenesen vezetett az IMF készenléti hitelmegállapodásához. Félek, hogy most is valami hasonlónak lehetünk tanúi.

– Arról mi a véleménye, hogy a rezsicsökkentésről, illetve a KATA-s adózás durva lefaragásának következményeiről szó sincs a jövő évi költségvetésben?

– Ez nyilvánvaló jele annak, hogy a szakértelemmel nagyon nagy a baj. A költségvetésnek másról sem kéne szólnia, mint az ilyen döntésekről, hisz az egy kerettörvény, amely a részleteket egybefogja. Abból komoly baj lehet, ha elszakad egymástól a hivatalos előrejelzés és a piaci várakozás.

– A Költségvetési Tanács elnöke a parlamentben azt mondta, hogy az év végén vagy a jövő év elején szükség lehet egy tartalék költségvetésre.

– Igen, nagyon udvariasan mondta.

– **Az is kiderült, hogy az elfogadott büdzsé tartalmazza azokat az uniós támogatásokat, amelyek megszerzésére még kevés az esély. Ámbár a korrupció megelőzése érdekében Navracsics Tibor lassan már beengedné az Európai Ügyészséget is. Lesz itt megegyezés?**

– Csak remélni tudom, de a tárgyalásra rövid az idő. Ha októberig nem sikerül egyezsége jutni, akkor az újjáépítés eurómilliárdjait elbukjuk. Ugyanakkor nehéz úgy tárgyalni, ha az igazságügyminiszter azt ígéri: a nagy döntésekről a kormány társadalmi konzultációt szervez, de aztán egy villanásnyi idő alatt elfogadják a rezsicsökkentés korlátozását, illetve a KATA megszüntetéséről szóló törvényt, ahol ugye az egyeztetésnek még csak a látszatára sem ügyeltek.

Így nehéz lesz megegyezni, ráadásul a lengyelek példája azt mutatja, hogy amíg korábban az Európai Bizottság mindent elnézett a renitens tagállamoknak, most már a legapróbb részletre is rigorózan odafigyelnek. A lengyel kormány a jogállam helyreállítása érdekében mindent bevállalt, döntést is hozott, amire a bizottság azt mondta: jó, de meglátjuk, hogyan működik mindez a gyakorlatban, és addig nem küldenek nekik egy vasat sem. Tehát ha mégoly jelentős politikai egyezményt tennénk is – amit nem teszünk –, akkor sem biztos, hogy az elég lenne, mert a magyar kormány szívós munkájával sikerült a megbízhatatlanság légkörét, továbbá komoly ellenszenvet kialakítani maga körül.

– **Kicsit röhejes, hogy amíg Navracsics brüsszeli pénzekért kalapol, addig a büszke magyar honatyák kurucosan azt javasolták, szüntessék meg az Európai Parlamentet. Gondolom, ez történelemben illő hülyeség?**

– Ez a kezdeményezés is azt mutatja, hogy valójában nem törekszik egyezsége a magyar politika. Ennek borzasztó következményei lesznek, első lépésként elveszíthetjük az újjáépítés eurómilliárdjait. Úgy látom, ma még abban sincs itthon konszenzus, hogy meg kell-e egyezni. Nem látszik ugyanis, hogy Navracsics Tibornak van-e egyáltalán mandátuma a megegyezésre. De tovább megyek: a miniszternek nincs saját apparátusa sem, az Európai Unió ügyei a miniszterelnökségen, illetve a Fejlesztési, továbbá az Igazságügyi Minisztériumban dőlnek el...

– **Sok bába közt elvész a gyerek?**

– Csak a miniszterelnök tudna hiteles módon engedményeket tenni, ő viszont nem tárgyal ilyen ügyekben. Tehát borúlátó vagyok. A legjobb esetben születik egy részleges megállapodás, kapunk valamennyi pénzt, hogy a további összegek reményében sakkban tarthassák a magyar kormányt. Ezzel

mindkét fél győzelmet jelent, de a teljes összeg biztosan nem jön meg, s szigorúak lehetnek a feltételek is.

– Ha a magyar kormány végül mégis sikeresen tárgyal, akkor van esély arra, hogy a Fidesz, vagy ha jobban tetszik, Orbán Viktor uralma alatt helyreálljon a jogállam?

– Ha megteheti, akkor a magyar kormány aligha vállal ilyen messzire mutató engedményeket. Azt el tudom képzeni, hogy a Médiatanács tagjainak felét majd az ellenzék jelöli, esetleg bejuttat jelölteket még az Alkotmánybíróságba is. Ettől azonban sem a magyar média tulajdonviszonyai, sem pedig a bíróságok minisztériumtól való függősége nem változik. Ha a rendszer működését garantáló alapvető viszonyok maradnak, akkor a jogállam nem áll majd helyre, mert olyan hosszú idő alatt és olyan következetességgel történt a leépítése, hogy azt nem lehet két-három lépéssel újrateremteni. Csak egy példa: az egyetemek kuratóriumában a kormánypárt által életfogytig kinevezett tagokat nem lehet majd leváltani. A jogállam helyreállítása évtizedek dolga, megszüntetni pedig csak egy tollvonás.

– Mi történik, ha befagynak az álláspontok, és nem jön pénz?

– Az rossz hír lenne, mert akkor kizárólag a piacról lehetne a rendkívül törékeny magyar költségvetést finanszírozni. Ha nem állapodunk meg az Európai Unóval, akkor további megszorítások jönnek. A rezsicsökkentés és a KATA nyesegetése körül kialakult közhangulat is mutatja, hogy ez nem teljesen veszélytelen játék, ennél csak az lesz veszélyesebb, ha a kormányhoz közel álló vállalkozók pénzét veszik el.

– Bár a kormánypropaganda azt hirdeti, hogy mindenki több pénzt kap, az infláció azonban felzabálja az egészségügyre, az oktatásra, a rendvédelemre szánt kiadásokat. Milyen következménye lehet ennek?

– Nagyon drámai lehet a hatása. Ez elindíthatja azt a folyamatot, amely a következő években a magyar politikai és társadalmi viszonyokat teljesen átrendezi. A világpiacon kialakult bizonytalanság, az uniós szigor, a felgyorsuló infláció, az energiaproblémák ugyanis veszélyeztetik a társadalmi stabilitást. A várható kényszerű megszorítások olyan rétegeket is elérnek, amelyek eddig biztonságban érezhették magukat. Köztük kiemelten fontos szereplők a nyugdíjasok, akiket a leghamarabb érint az infláció, de veszélybe kerülnek a közszolgálatban dolgozók, a kis- és középvállalkozók, akik a belső piacra termelnek, és egyébként a kormánypártok szavazói bázisához tartoznak. Ez tehát teljesen átrendezi majd a társadalmi viszonyokat, a Fidesz–KDNP hívei már érezhetik is a veszélyt. Ez a folyamat

ugyanis véget vethet az Orbán Viktor által kialakított modellnek, mert azt már nem akarja finanszírozni senki, a saját lábán pedig képtelen megállni.